

Вплив державного регулювання на ефективність сільськогосподарського виробництва

Постановка проблеми. Державна підтримка аграрного сектору є одним із пріоритетних напрямів здійснення економічної політики у більшості розвинутих країн світу і розглядається як необхідний інструмент аграрної політики за ринкових умов. Але система заходів державної бюджетної підтримки вітчизняного АПК формується в міру необхідності й тому не має системного характеру, а заходи підтримки аграрної сфери часто здійснюються без узгодження з іншими формами державного регулювання і основний ефект від їх надання одержує не сільське господарство, а суміжні монополізовані галузі. За умов нееквівалентних міжгалузевих відносин, які склалися в АПК, доцільніше визнати неефективними не самі заходи з підтримки, а напрями їх використання, а також недосконалість організаційно-економічного механізму в галузі, відсутність відповідного контролю у фінансовій сфері [5]. Це вимагає ретельнішого аналізу сфери сільськогосподарського виробництва та переорієнтації напрямів державної підтримки відповідно до потреб сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль держави у стимулюванні нарощення обсягу сільськогосподарської продукції розглядали: А. Силивончик [2], І.Б. Яців [4], С.Ф. Яців [4], О.М. Шпичак [3] та інші вчені-економісти. У роботах зазначених авторів обґрунтовано об'єктивну необхідність державного регулювання сільського господарства, визначені завдання і функції державного регулювання з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей.

Мета статті – оцінка результатів державної підтримки сільськогосподарського виробництва з метою переорієнтації її напрямів для підвищення ефективності функціонування сільського господарства.

Виклад основних результатів дослідження. Аналіз пропозиції продукції тваринного походження дає змогу зробити висновок, що Україна має потенційні можливості забезпечити населення цією продукцією з урахуванням раціональних норм харчування. У 1990 році на власних земельних ресурсах було вироблено на одну особу м'яса 84 кг, а молока – 472,3 кг. Слід зауважити, що зернових було використано на корм 28 млн т при виробництві 51 млн т, а експорт їх становив лише 3 млн т. У 2008 році одержано зернових 53,3 млн т, використано на корм 13,6 млн т, а 16,7 млн т експортовано; у 2009 році виробництво становило 46,0 млн т, використано на корм 14,0 млн т, а експортовано 26,2 млн т. Це пов'язано з тим, що вигідніше вивозити зерно, а не використовувати на корм тварин, продукція яких збиткова.

Скорочення обсягів використання зерна на корм відбувалося не тільки за рахунок зменшення кількості поголів'я, а й за обмеження годівлі худоби та птиці збалансованими комбікормами [2]. За раціонального використання сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки (зернових) у разі переорієнтації напрямів втручання держави у процес регулювання ринків економічними механізмами можливо протягом найближчих років забезпечити високу ефективність сільськогосподарського виробництва. Проте на ринку м'ясопродуктів відсутній платоспроможний попит, що за законами ринку стримує виробництво, який проти 1990 році був однією з головних причин його скорочення [4].

* Науковий керівник – В.І. Губенко, доктор економічних наук, професор.
© А.В. Безкровний, 2013

Аналіз впливу державної підтримки вирощування молодняка великої рогатої худоби показує, що збитковість з урахуванням

дотацій та доплат має тенденцію до збільшення (табл. 1).

1. Аналіз державної підтримки виробництва м'яса яловичини у сільськогосподарських підприємствах України за 2007–2011 рр.

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Дотації та доплати на 1 т, грн	1499,0	2193	810	850	891
Собівартість 1 т реалізованої продукції, грн	8762,4	11024	12369	13972,4	15783,6
Ціна реалізації без ПДВ та доплат 1 т, грн	5171,0	8363	8306	8960,8	9667
Ціна реалізації з доплатами та дотаціями 1 т, грн	6670,0	10556	9116	9810,8	10558
Рівень збитковості (без дотації), %	-41,0	-24,1	-32,9	-35,9	-38,7
Рівень збитковості (з дотаціями та доплатами), %	-23,7	-4,3	-26,3	-29,8	-33

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України [1].

Під час встановлення підвищених доплат у 2008 році збитковість становила лише 4,3%, за обмеження їх розміру в 2011 році – збільшилася до 33%. Водночас, узагальнюючи викладене вище, необхідно відзначити, що незважаючи на обмежені обсяги державної підтримки, недосконалість механізмів її надання, несвоєчасність виплати коштів, державна бюджетна підтримка дещо нівелювала негативний вплив нееквівалентного обміну в АПК на фінансово-економічний

стан сільського господарства. Без неї збитковість по галузі з виробництва м'яса великої рогатої худоби була б вищою на 5,7% та в 2011 році становила б 38,7%.

Із метою обґрунтування необхідності переорієнтування державної підтримки сільського господарства в Україні проведено розрахунок ефективності експорту зерна та його використання при виробництві м'яса великої рогатої худоби (табл. 2).

2. Ефективність імпортозаміщення м'яса ВРХ власним виробництвом в Україні у 2011 р.

Показник	Ефект від реалізації та використання зерна	
	млн дол. США	млн грн
Ефективність експорту фуражного зерна		
Виручка від експорту 1 млн т зерна за контрактними цінами, що склалися з урахуванням ПДВ	239	1912
Ціна придбання у товаровиробника	182	1456
Витрати на митне оформлення	28	224
Транспортні витрати	4,3	34,4
Витрати на зберігання	2	16
Підприємницький дохід	22,7	181,6
З урахуванням повернення ПДВ	43,3	346,4
Ефективність імпортозаміщення м'яса власним виробництвом		
Виробництво м'яса у результаті використання 1 млн т зерна замість його експорту (1 млн т: 6,2 т корм.од = 161 тис. т живої маси)		
Виробництво у перерахунку на яловичину (забійний вихід 50%) 80,5 тис.т	315,4	2523,2
Витрати на виробництво 80,5 тис. т м'яса за фактичної собівартості	157,7	1261,6
Витрати на придбання 80,5 тис. т м'яса за імпортом	177,8	1422,4
Прибуток від імпортозаміщення м'яса	20,1	160,8

Джерело: Складено за даними Державної служби статистики України [1].

За даними таблиці 2, у 2011 році експорт 1 млн т зерна, потрібного для розвитку м'ясного скотарства, дає змогу одержати

346,4 млн грн підприємницького доходу. Якщо це зерно перенаправити у тваринницьку галузь, то можна виробити 161 тис. т

м'яса у живій масі, або 80,5 тис. т у забійній масі. При цьому витрати на його виробництво становлять 2523,2 і 1261,6 млн грн відповідно. Придбання цього обсягу в забійній масі за кордоном коштуватиме 1422,4 млн грн. Прибуток від імпортозаміщення становитиме майже 160,8 млн грн, або 20,1 млн дол. США. Отже, Україні вигідніше направляти зерно у м'ясне скотарство, ніж експортувати за кордон. Ця тенденція посилиться за умови впровадження у галузь нових ресурсозберігаючих технологій для вирощування та відгодівлі худоби; стимулювання виробництва м'яса подібно тому, як це здійснювалося у рамках пріоритетного національного проекту; захисту товаровиробників за допомогою митних заходів від імпорту субсидованого м'яса [3].

Висновки. Незважаючи на скорочення збитковості виробництва у тваринницькій галузі за умов нееквівалентних міжгалузе-

вих відносин в АПК до 38,7%, рівень державної підтримки є недостатнім і збільшує дохідність виробництва м'яса великої рогатої худоби лише на 5,7%. Тому на сучасному етапі необхідне переорієнтування напрямів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у деяких галузях АПК на заохочення власного виробництва продукції тваринництва, що забезпечить додатково прибуток сільськогосподарським виробникам. Це можливо завдяки переходу на догвірні умови надання підтримки, за якими виділення коштів здійснюватиметься лише за умови виконання товаровиробниками певних умов і зобов'язань перед державою. У подальших дослідженнях маємо на меті проаналізувати механізм державної підтримки сільського господарства відповідно до вимог СОТ із метою надання пропозицій щодо його удосконалення.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Силивончик А. До и после / А. Силивончик // Бизнес. – 2011. – № 29 (964). – С. 69–70.
3. Шпичак О.М. Проблеми адаптації ціноутворення на продукцію АПК України до євроінтеграційних умов / О.М. Шпичак // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів та природокористування України. – 2007. – № 110. – Ч. 2. – С. 15–21.
4. Яців І.Б. Регіональний ринок м'яса: ефективність функціонування і перспективи розвитку: моногр. / І.Б. Яців, С.Ф. Яців. – Львів, 2008. – 186 с.
5. Arrow K. Existence of Equilibrium for a Competitive Economy / K. Arrow, G. Debreu // Econometrica. – 1954. – Vol.22, #3. – P. 265–290.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2012 р.

*

УДК 338.439.226: 65.011.3

*О.П. КНЯЗЄВА, аспірант**

Житомирський національний агроекологічний університет

Оцінка ступеня ризикогенності сільськогосподарських угідь

Постановка проблеми. Сільське господарство, як і будь-яка інша галузь економіки, має свої особливості функціонування, які зумовлюють певну специфіку прояву ри-

зиків у ньому. Серед інших галузей, де природні сили розглядаються лише з погляду стихійного лиха і заподіяння збитків, сільське господарство є винятком, оскільки за певних умов ці сили можуть стати фактором додаткового прибутку. Враховуючи, що в рослинництві температура, сонячна енергія та волога є факторами виробництва, дія

* Науковий керівник – Є.І. Ходаківський, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

© О.П. Князєва, 2013